

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Marcela Pokorná

Postavení ženy v muslimské společnosti; Případová studie: Sýrie

Bakalářská práce

V Olomouci

2024

Vedoucí práce: Mgr. Nikola Medová, Ph.D.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Postavení ženy v muslimské společnosti; Případová studie: Sýrie vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 8. 4. 2024

Podpis studenta:

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Nikole Medové, Ph.D. za trpělivost, odborné a cenné rady, které mi pomohly dokončit práci. Dále děkuji rodině a nejbližším přátelům za podporu a důvěru, kterou ve mně měli při psaní bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Marcela POKORNÁ
Osobní číslo: R210469
Studijní program: B0588A330001 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia
Téma práce: Postavení žen v muslimské společnosti.
Případová studie: Sýrie
Zadávající katedra: Katedra rozvojových a environmentálních studií

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce je zaměřena na postavení žen v Sýrii. Zabývá se různými výklady Koránu a dalších textů a jejich vlivu na postavení žen ve veřejném i rodinném životě. Dále popisuje mezinárodní úmluvy týkající se práv žen, jejich aplikaci a politický vývoj v Sýrii. V části věnované Sýrii jsou zahrnuty informace o zemi, historický vývoj, vliv "arabského jara" a následné změny v zemi. Taktéž se dotýká politické situace za vlády strany Baas a občanské války. Cílem práce je snaha předložit ucelený pohled na vývoj postavení žen a popsat aktuální situaci v Sýrii.

Rozsah pracovní zprávy: 10 – 15 tisíc slov

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

1. ÇELİKKAYA M. E. et al. (2022). Liver trauma in children with Syrian Civil War: How should treatment management? Journal of Experimental & Clinical Medicine. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=asn&AN=160385712&lang=c&site=eds-live>
2. JUWAIRIYAH S. (2019). Muslim women and veiling: What Does It Signify? Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/338257451_MUSLIM_WOMEN_AND_VEILING_What_Does_It_Signify/citation/download
3. VENTURA L. (2018). Thank God We Are in Syria! Modernization, Interfaith Relations and Women's Rights in Syria Before the Arab Spring (2000–2010). Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09596410.2018.1464730?scroll=top&needAccess=true&role=tab>

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Nikola Medová, Ph.D.

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 30. ledna 2023

Termín odevzdání bakalářské práce: 11. dubna 2024

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 22. března 2023

Abstrakt:

Bakalářská práce je zaměřena na postavení žen v Sýrii. Zabývá se stručným popisem Koránu a verši o ženách. V části věnované Sýrii jsou zahrnuty informace o zemi, historický vývoj a taktéž se dotýká politické situace od začátku vlády strany Baas. Dále popisuje roli žen ve veřejném životě, v politice a zaměstnání. Věnuje se také ženám v roli manželky a popisuje průběh rozvodového řízení. Dále zmiňuje několik příkladů mezinárodních organizací, které se snaží posílit postavení žen v zemi a podporují je ve vzdělávání. Práce zahrnuje i vliv „arabského jara“ a následné změny v zemi. Cílem práce je snaha předložit ucelený pohled na vývoj postavení žen a popsat aktuální situaci v Sýrii.

Klíčová slova:

Sýrie, islámské náboženství, práva žen, politická strana Baas, arabské jaro, všeobecný svaz žen

Abstract:

The bachelor thesis focuses on the status of women in Syria. It deals with a brief description of the Qur'an and verses about women. The section on Syria includes information about the country, historical development and also touches on the political situation since the beginning of the Baath Party government. It also describes the role of women in public life, politics and employment. It also looks at women in the role of wives and describes the divorce process. It also mentions several examples of international organisations that are trying to empower women in the country and support them in education. The work also covers the impact of the 'Arab Spring' and the subsequent changes in the country. The aim of the thesis is to try to present a comprehensive view of the development of the status of women and to describe the current situation in Syria.

Key words:

Syria, islam religion, women rights, political party Bass, arab spring, General union of Women

Seznam obrázků:

Obrázek č.1: JINDRA, Michal, 2020. Islámský oděv pro ženy

Obrázek č.2: BBC, 2023. Syria country profil

Seznam zkratek:

GUW – General Union of Women

HTS – dominantní ozbrojená skupina v Idlibu

IIC – Independent international commission of inquiry on the Syrian Arab republic

ILO – International labour organization

ISIS – Islámský stát

OCHA – úřad OSN pro koordinaci humanitárních záležitostí

OSN – Organizace spojených národů

UN COI – vyšetřovací komise OSN

UNFPA – populační fond OSN

UNHCR – úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

UNIFEM – Mezinárodní rozvojový fond pro ženy

WILPF – Mezinárodní liga žen za mír a svobodu

WNFD – Women now for development

Obsah

Úvod	11
Cíle a metody práce	13
1. Islám	14
1.1 Korán.....	14
1.2 Sunna.....	16
1.3 Zahalování žen	17
2. Základní informace a historicko-politický vývoj Sýrie od 20. století.....	19
2.1 Historicko-politický vývoj 1947–1961.....	20
2.2 Vláda strany Baas.....	21
2.2.1 Vláda prezidenta Háfize al-Asada (1971–2000).....	21
2.2.2 Vláda prezidenta Bašára al-Asada	22
3. Postavení žen v Sýrii.....	23
3.1 Ženy v politice	23
3.2 Všeobecný svaz žen.....	24
3.3 Práva žen.....	25
3.4 Ženy na veřejnosti a v zaměstnání.....	26
3.5 Manželství.....	28
3.6 Rozvod	29
4. Vývoj po roce 2011 do současnosti	30
4.1 Arabské jaro	30
4.2 Ženy v občanské válce	31
4.3 Uprchlíci.....	32
4.4 Podpora syrských žen	34
5. Současný stav v Sýrii	35
Závěr	38
Seznam použité literatury:	40

Úvod

Postavení žen v muslimské společnosti je často řešené téma a v dnešní době vyvolává řadu diskuzí. Se vznikem Islámského státu a s tím spojenou uprchlickou krizí na Blízkém východě se zájem západního světa o islámské náboženství ještě zvýšil. Západní společnost má názor na muslimské ženy často jasný – muslimské ženy jsou utiskované, šikanované a ponižované a často právě pozice žen v muslimské společnosti slouží jako důvod k odsouzení islámu jako takového.

Rozvoj a ochrana práv žen jsou velmi klíčové pro dosažení rovnoprávnosti a spravedlnosti, proto se autorka věnuje vývoji postavení žen. V práci porovnává příležitosti ženy žijící ve městě a na venkově, žen a mužů, vzdělanost i rozdílné finanční ohodnocení mezi nimi na základě získaných dat ze Světové banky.

V rámci této práce se autorka bude věnovat Sýrii, kde je nejrozšířenějším náboženstvím islám a vyznává ho 86 % obyvatel (Evason, 2016). Tato země byla vybrána pro její bohatou historii. Stát prošel dlouhodobými konflikty, občanskou válkou, ale i obdobím rozkvětu, které však netrvalo příliš dlouho. Například v roce 1970 se k moci dostal autoritářský Háfiz al-Asad, který upozadil rozvoj státu před posílením syrské armády. Jeho jednání vedlo ke konfliktům a k potlačení lidských práv, které postihlo především syrské ženy. Ženy dlouhé roky toužily po svobodě, volebním právu a více důstojnosti, a tak se v roce 2011 postavily proti režimu. Nechtěly už dále žít ve státě, kde není respektována lidská svoboda a rovnoprávnost. *„Díky ženám a mladým lidem vypuklo arabské jaro, přinesli oběti a zaplatili vysokou cenu za svou účast během povstání i po něm“* (Karman, 2016). Jak se změnilo postavení žen po vypuknutí Arabského jara? Získaly ženy na svou stranu spravedlnost nebo žijí stále v nesvobodném státě?

Vzhledem k událostem, které zasáhly Sýrii v posledních desetiletí se autorka rozhodla zkoumat, jak tyto situace ovlivnily ženy a jejich postavení v syrské společnosti a jaké faktory ovlivňují jejich roli v ní. Arabské jaro, které nevypuklo pouze v Sýrii, přineslo omezení politické svobody, rovnoprávnosti, které postihly zejména ženy. Výjimku tvoří pouze Tunisko, kde práva, která občané získaly platí dodnes (Karman, 2016).

Na začátku se autorka věnuje vymezení cílů a popsání metod, kde si určí výzkumné otázky. Dále je práce rozdělena do pěti kapitol. První kapitola popisuje náboženství islám. Zaměřuje se na

obecné vymezení – hlavní myšlenky, historické pozadí a prameny náboženství (Korán, Sunna). Dále popisuje a zkoumá roli ženy v rámci něj (například způsoby zahalování v Sýrii) a kontroverzní verše z Koránu, které mohou evokovat nadřazenost mužů nad ženami.

Druhá kapitola se věnuje základním informacím a historicko-politickému vývoji Sýrie od začátku 20. století. Pozornost je věnována straně Baas, která stála za převratem v roce 1964 i autoritářskému režimu, v jejímž čele dnes stojí Bašár al-Asad.

Třetí kapitola je zaměřena na postavení žen v Sýrii zejména v právním systému. Autorka se věnuje postavení žen v rodině, kde popisuje jejich roli v domácnosti, práva v dědickém řízení, péči o děti. Dále se věnuje postavení žen na veřejnosti, v zaměstnání a v politice.

Čtvrtá kapitola se věnuje občanské válce, která v Sýrii vypukla v roce 2011. Občanská válka začala jako reakce na vlnu protestů nazývané „Arabské jaro“. Tyto demonstrace propukly v mnoha dalších muslimských zemích. Proč zrovna v Sýrii demonstrace eskalovala k občanské válce? Občané požadovali reformu vlády, změnu zákonů, a ne krvavé válčení, které trvá už více jak 10 let. V kapitole jsou zahrnuté i příklady mezinárodní pomoci směrem k syrským ženám.

Pátá kapitola se zabývá současným stavem Sýrie, zmiňuje postavení vlády k neutuchající občanské válce, ekonomickému propadu a humanitární pomoci, dále popisuje situace rodin vedených ženami a jejich problémy spojené s absencí mužů v rodinách.

Cíle a metody práce

Tato bakalářská práce se zaměřuje na postavení žen v muslimské společnosti. Součástí bakalářské práce je případová studie zaměřena na jednu muslimskou zemi – Sýrie. Cílem práce je seskupit přehled o problematice postavení žen v Sýrii a nastínit vývoj postavení žen od 20. století do dnes.

Na základě charakteru práce se autorka rozhodla zpracovat svou práci pomocí rešeršně – kompilační metody. V první přípravné fázi se autorka věnovala sběru dat a informací. Druhá fáze se zabývá organizací a roztříděním dat a informací a následnou analýzou. Poslední fáze je zpracování informací a následná interpretace autorkou.

V bakalářské práci autorka využívala knižní i elektronické zdroje převážně v českém a anglickém jazyce. Pro přiblížení islámského náboženství autorka použila verše z Koránu, které do českého jazyka přeložil pan doktor Ivan Hrbek v roce 1972 a poté popsala jejich význam na základě akademických rozborů například z knihy *Zaostřeno na islám* od Abdalatiho (1992) nebo z knihy *Zahrady spravedlivých* od Nawawiho (2008). V kapitole o politickém postavení žen byl výchozím zdrojem *Syria country report* z roku 2010, který popisuje historický vývoj žen v politice. Dalším důležitým autorem pro tuto práci byl Bellafronto (2005), který ve svých studiích popisuje práva žen v trestním zákoníku, rozvodovém nebo dědickém řízení.

Nejvíce autorka čerpala z článků mezinárodních organizací, které usilují o posílení ženských práv nebo humanitárně pomáhají ve válkou zasažených oblastech. Důležitým pramenem je organizace *Women for women*, která popisuje své aktivity a aktuální situaci v zemi a poskytuje statistiky o místních ženách a organizace *CARE*, která se věnuje sociální rovnosti v zemi. Dále hojně využívala akademické články, které popisují situaci žen v různých obdobích.

1. Islám

Islám je náboženství, které vyznává zhruba 1,8 miliardy obyvatel (Kropáček, 2022). Jedná se o nejmladší monoteistické a zároveň nejrychleji se rozšiřující náboženství, které vzniklo na Arabském poloostrově v 7. století. Je to druhé nejpočetnější náboženství hned po křesťanství a podle propočtů výzkumníků se dokonce předpokládá, že muslimové do roku 2050 počet křesťanů převýší (World Population Review, 2022). Lidé vyznávající islám se nazývají muslimové. Věřící se modlí pětkrát denně, postí se během ramadánu¹ a jednou za život se snaží podniknout pouť do Mekky. Muslimové věří v boha Alláha a jeho proroka Mohameda. Islám učí, že Alláh stvořil zemi i nebesa a lidstvo bylo stvořeno, aby poznalo Boha. Islám může vyznávat každý, kdo věří, že bůh je pouze jeden a Mohamed byl jeho první a poslední posel (Vulture, 2022).

Mohamed se narodil v roce 570, své první zjevení měl v roce 610 v Mekce. Muslimové věří, že poselství dostal přes archanděla Gabriela. V této době byla Mekka velmi prosperující město, kde lidé vyznávali pohanská božstva. Místním vůdcům se nelíbilo hlásání nového náboženství, které by vyznávalo pouze jednoho boha, a proto donutili Mohameda a jeho následovníky v roce 622 odejít do Mediny. Tento rok se stal začátkem muslimského kalendáře. V Medině Mohamed získal další stoupence a po několika letech i Mekka z velké části přijala nové náboženství. Mohamed zemřel v roce 632 a jeho poselství převzali čtyři chalífové (nástupci). Ti rozšířili společně s arabskou armádou islám ke Středozemnímu moři, na východ Iránu, do Sýrie, Palestiny a Egypta. Nové náboženství přineslo rozvoj kultury, společnosti, politiky globálního impéria (Komaroff, 2001).

1.1 Korán

Korán obsahuje 114 kapitol o zjevení boha prorokovi Mohamedovi během jeho života. Slova Mohameda byla předávána pouze ústně a asi 40 let po jeho smrti byla přepsána do písemné podoby, která se dochovala dodnes. Korán není uspořádán chronologicky, ale podle délky jednotlivých súr (kapitol). První súra je nejdelší a poslední nejkratší. Žádný muslim nikdy

¹ Ramadán – nejdůležitější měsíc v islámském roce. Muslimové drží půst od soumraku do úsvitu, více se modlí, navštěvují své rodiny. Značí období, v němž prorok Mohamed poprvé spatřil zjevení seslané Alláhem

nezpochybnil přesnost Koránu, který je průvodcem muslimského života. Zahrnuje morální hodnoty, vztahy mezi člověkem a stvořitelem, ale i mezi lidmi navzájem. Islám je z velké části orientovaný na práva a povinnosti věřícího a Korán popisuje pokyny a zásady, podle kterých by se měl každý muslim řídit. Zaručuje spravedlnost pro všechny, přikazuje, aby muslimové konali dobro a zřekli se zla (Bassiouni, 2012). Mohamed řekl: *„Podle chování v pozemském životě se pak v soudný den rozhodne o věčné duši. Bůh bude milosrdný k těm, kteří činí pokání a konají dobré skutky.“* (Nawawi, 2008).

V Koránu je celá čtvrtá kapitola věnována ženám, ale tématu žen se dotýkají i další súry. Odborníci zaměřující se na práva žen na Arabském poloostrově považují příchod islámského náboženství za velmi přínosný pro arabské ženy. V knize *Zaostřeno na islám* autor Abdalati (1992) tvrdí, že ženy i muži jsou si rovni, své tvrzení argumentuje tím, že islámské náboženství dalo ženám práva a výsady, které dříve neměly. Islám ženy emancipoval a považoval je za rovnoprávné s muži. V předislámské éře v Arábii převládaly barbarské zvyky, jež byly odvozené z kmenového práva, které schvalovalo různé formy útlaku, nespravedlnosti a krutosti. Těmito zvyky byly postiženy nejvíce ženy, které byly brány jako otrokyně, sexuální oběti nebo předměty sloužící k obchodování. Jedna z barbarských praktik byla například zabíjení novorozenců, které byly považovány za nositelky hanby a neštěstí. Často byly pohřbívány zaživa kvůli strachu z chudoby nebo hanby. Díky Koránu, který přísně odsuzuje zabíjení novorozenců, v Arábii tahle praxe skončila (Abdalati, 1992). Například verš ze súry „Noční cesta“ píše: *„A nezabíjejte své děti ze strachu před chudobou, postaráme se o vás i o ně, jejich zabití je věru hřích těžký.“* (Korán, 17:31) (Hrbek, 1972). Příchod islámu nejen zrušil tyto zvyky, ale změnil i pohled na ženy. Ženám se začalo dostávat více respektu, byla jim přiznána nová práva (například v manželství, vlastnictví a dědictví). Mnoho veršů se zabývá právě právem žen a postavením žen v islámu. Například v kapitole „Ženy“ verš zní: *„Vy, kteří věříte! Není vám dovoleno získávat ženy jako dědictví proti vůli jejich; neutiskujte je jen proto, abyste si mohli odnést část toho, co jste jim dříve darovali, leda že by se dopustily zjevné hanebnosti. A zacházejte s nimi podle zvyklostí uznaných! Jestliže k nim cítíte odpor, je možné, že cítíte odpor k něčemu, do čeho Bůh vložil velké dobro.“* (Korán, 4:19) (Hrbek, 1972). Tyto verše odmítají předislámskou praxi a zakazují dědit ženy proti jejich vůli a říkají mužům, aby se ke svým ženám chovali s úctou. Legálně vdané ženy jsou považovány za rovnocenné svým mužům (Al Salem, 2023).

Součástí Koránu jsou však i verše, které mohou být chápány jak negativně, tak i pozitivně směrem k ženám. Lze tam i nalézt verše, které mluví o podřízenosti žen, například verš v kapitole „Ženy“ zní: *„Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jednomu z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.“* (Korán, 4:34) (Hrbek, 1972) (Medová, 2018).

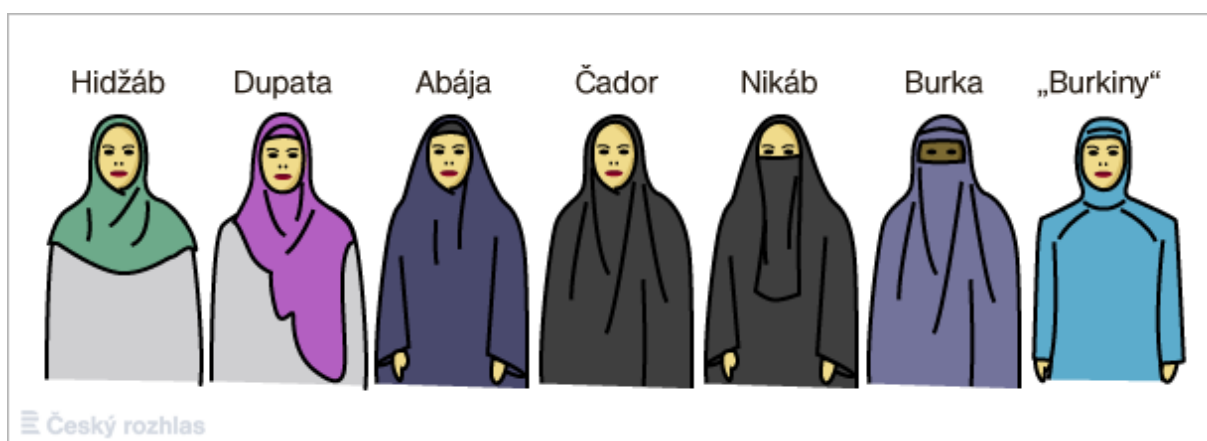
1.2 Sunna

Muslimové od vzniku svého náboženství hledali způsob, jak Korán správně vyložit a zjednodušit jeho každodenní používání. Za života proroka se lidé obraceli s otázkami na něj, ale po jeho smrti se cítili nejisti ve správném výkladu Koránu. Vytvořil se tak druhý pramen islámského práva, tzv. sunna. Sunna znamená v arabštině zvyklost, tradice. Je to souhrnný návod, jak by se muslimové měli chovat v každodenním životě. Je založen na hadítech² (Nawawi, 2008). Ve středověku se badatelé usilovně věnovali pravosti jednotlivých hadíthů a zjistili, že spousta z nich byla falešných a byly pravděpodobně dopsány, aby lidé podložili své činy, které ve skutečnosti nesouzní s náboženstvím. Dnes se ukazuje, že i hadíthy, které byly prohlášeny za pravé, jsou pravděpodobně falešné a nepochází od Mohameda (Oudová-Holcátová, 2018). Jedním příkladem ze sunny je například: *„Nejlepšími věřícími ve víře jsou ti, kteří mají nejlepší chování, a nejlepší z vás jsou ti, kdo se dobře chovají ke svým manželkám“* (Abu Hurarjra) – hadíth, který říká manželům, že se mají chovat dobře ke svým ženám a neubližovat jim (Nawawi, 2008). Součástí Sunny jsou ale i kontroverzní hadíthy, například: *„Kdybych měl někomu poručit, aby před někým padl na tvář, poručil bych ženě, aby padla na tvář před svým mužem“*. Z čehož vyplývá, že žena v manželství je podřízena svému muži. Z božího pohledu jsou si rovni, ale z lidského jsou tu jisté nerovnosti. Mohamed byl však k ženám uctivý a nabádal k tomu i své následovníky (Nawawi, 2008).

² Hadith – svědectví o činech a výrociích Mohameda

1.3 Zahalování žen

Zahalování žen je součástí muslimského náboženství. Podle Koránu by se ženy měly oblékat skromně, nevyzývavě a zároveň by se měly i skromně chovat, což vyplývá i z tohoto verše: *„Zdržujte se důstojně ve svých domech a nestavte na odiv ozdoby svoje podle způsobu dřívější doby nevědomosti! Dodržujte modlitbu, dávejte almužnu a buďte poslušné vůči Bohu a poslu Jeho! Bůh chce pouze odstranit od vás špínu, lidé domu, a chce vás očistit úplným očištěním.“* (Korán, 33:33) (Hrbek, 1972). Muslimky by tedy měly nosit tzv. hidžáb³ nebo jiný typ zahalení. Bůh podle Koránu žádá, aby se ženy zahalovaly na veřejnosti a před muži, kteří nejsou blízcí příbuzní. V posledních třiceti letech ženy často vnímají zahalování jako projev své touhy být součástí islámské komunity, nikoliv jako břemeno či nepříjemnou povinnost. Hidžáb nebo jiný typ zahalování ženy osvobozuje od toho, aby byly považovány za sexuální objekty a spíše je vnímán jejich intelekt a vnitřní krása (Stacey, 2009). *„A řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na odiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A nechť spustí závoje své na nadra svá. A nechť ukazují své ozdoby jedině svým manželům nebo otcům nebo tchánům nebo synům nebo synům svých manželů nebo bratřím nebo synům svých bratří či sester anebo jejich ženám anebo těm, jimž vládne jejich pravice, nebo služebníkům, kteří nemají chťíce, anebo chlapcům, kteří nemají pojem o nahotě žen. A nechť nedupou nohama, aby lidé postřehli ozdoby, které skrývají. A konejte všichni pokání před Bohem, ó věřící, snad budete blažení!“* (Korán, 24:31) (Hrbek, 1972).

Obrázek 1: Islámský oděv pro ženy. Zdroj: Michal Jindra, 2020

³ Hidžáb – šátek, zakrývající vlasy a poprsí

V některých kulturách jsou ženy k zahalování nuceny a nemají svobodnou volbu, zda vůbec se budou zahalovat a popřípadě jak. Například ženy v Afghánistánu za vlády Tálibánu musí nosit burku. Ženy v Íránu, pokud nemají hidžábem zakrytý hrudník a vlasy, mohou být zatčeny, bity nebo dostat pokutu od mravnostní policie (Kamguian, 2018). Korán však uvádí, že v náboženství neexistuje žádný nátlak (Stacey, 2009).

Pro lidi ze Západu je nošení jakéhokoliv typu zahalování vnímáno jako omezování svobody a v několika zemích je zahalování již zcela zakázáno⁴. Spousta muslimek žijících v Evropě se však chce dobrovolně zahalovat, cítit se tak bezpečněji a projevovat tak víru ve svého Boha. Západní obyvatelstvo pravděpodobně vnímá zahalování jako formu útlaku kvůli mediím, které se zaměřují na extrémní skupiny muslimů, jež zahalováním ženy znevýhodňují a utlačují, a také kvůli rozdílným hodnotám v západním světě. Muslimské ženy však mohou vnímat zahalování jako výhodu, která zjednodušuje navazování spojení mezi muslimskými komunitami v cizích zemích. Ženy mají i jistou výhodu nad muži. Jejich zahalení a způsob oblékání je tak typický pro muslimy, že je na první pohled jasné, že vyznávají islám (Juwairiyah, 2019).

⁴ Zahalování je zakázáno od roku 2018 v Lotyšsku, Francii, Belgii, Bulharsku, Dánsku a Rakousku

2. Základní informace a historicko-politický vývoj Sýrie od 20. století

Sýrie leží v jihozápadní Asii, sdílí hranice s Tureckem, Irákem, Jordánskem, Izraelem a Libanonem. Velká část země je pokryta Syrskou pouští, která zasahuje i do dalších států (Britannica, 2017). Sýrie je rozlohou asi 2,5x větší než Česká republika, konkrétně zaujímá rozlohu 185 180 km². Žije zde zhruba 22 milionů obyvatel a úředním jazykem je arabština (BBC, 2023). Patří mezi jednu z nejstarších obydlených oblastí na Zemi (History.com, 2018).

Obrázek 2: Mapa upřesňující polohu státu a jeho sousední státy. Zdroj: BBC: Syria profil country, 2023.

Sýrie byla před 12 000 lety jedním z prvních míst neolitické lidské kultury. V Levantě⁵, která zahrnovala Sýrii, docházelo k důležitým pokrokům v oblasti zemědělství. Například v pěstování obilovin nebo domestikaci zvířat (Szczepanski, 2018). Země byla v historii okupována hned několikrát, například Egypťany, Chetity, Římany, Mongoly a Turky. Od roku 64 do roku 636 patřila pod Byzantskou říši, jejíž nadvláda byla poté svrhnuta muslimskou armádou a Sýrie se stala na řadu staletí velmi nestabilní a upadající oblastí, kde se prostřídalo několik vládnoucích stran. V roce 1516 pak dobyla Sýrii Osmanská říše, která zůstala u moci až do roku 1918. Tohle období historikové popisují jako relativně klidné a stabilní období země (Kanjou, 2016). Po rozpadu Osmanské říše si její části rozdělily Francie a Velká Británie. Sýrie se stala kolonií Francie v roce 1918. Syrské obyvatelstvo se spojilo a uspořádalo anti kolonistický protest proti Francii, jenž byl brutálně potlačen pomocí tanků, které bouraly domy v ulicích, nebo poprav

⁵ Levanta - je nepřesný geograficko-historický název pro velkou oblast Blízkého východu, jižně od pohoří Taurus, na západě ohraničené středomořským pobřežím, na jihu arabskou pouští a horní Mezopotámií na východě (Masarykova univerzita, 2011).

nevinných občanů. Během druhé světové války pak Francie vyhlásila nezávislost Sýrie, ale nevzdala se práva vetovat jakýkoliv návrh nového zákona. Poslední francouzští vojáci opustili zemi v roce 1946 (Szczepanski, 2018).

2.1 Historicko-politický vývoj 1947–1961

V roce 1947 se v Sýrii konaly první svobodné volby. Avšak svoboda nezůstala v Sýrii moc dlouho. V roce 1948 vznikl Izrael a s tím i tzv. Nakba⁶ a v Sýrii poté zavládl chaos a vzájemné obviňování mezi politickými stranami. Chaos dále eskaloval i kvůli americko-sovětskému konfliktu o vládu nad arabskými zeměmi. Sýrie se v tu chvíli rozdělila na prozápadní a prosovětskou stranu, což vedlo k rozdělení syrských občanů (Khan, 2017). V Sýrii vládl Shukri al-Quwalti, který byl v komunistické straně a držel se u moci hlavně díky tomu, že toleroval korupci svých spolupracovníků, od roku 1943 až do vojenského převratu v roce 1949, kdy se k moci na pouhých 137 dní dostal Husní al-Zaim, který zahájil puč⁷ a stal se prezidentem. Zasloužil se o zlepšení vztahů s USA, bojoval tvrdou kampaní proti syrským komunistům a podepsal příměří s Izraelem. Po 137 dnech byl zavražděn (Wagner, 2016)

Druhý převrat vedl generál Sami al-Hinnawi, který zakázal armádě vměšovat se do politiky a chodu státu a bývalého prezidenta následoval v boji proti syrským komunistům. Ve volbách v roce 1949 nejvíce míst v parlamentu obsadila Lidová strana a o zbytek se dělila strana Baas, Muslimské bratrstvo a další. Třetí převrat v roce 1949 byl vedený generálem Adibem Shishaklim, který svrhl vládu Sami al-Hinnawiho. V roce 1950 byla za jeho vlády vypracována nová ústava, ve které byl odstraněn zákon, že je islám oficiální náboženství státu. Shishakli vedl i další převrat v roce 1951, kdy svrhl vládu i prezidenta a založil jedinou legální politickou stranu Sýrie „Arabské osvobozené hnutí“. V roce 1954 se proti němu spojila opozice složená ze strany Baas, Lidové strany, Komunistické strany a Národní strany. Shishakli ve stejném roce uprchl a politika se vrátila do stavu, který byl před převraty (Agbaria, 2022).

⁶ Nakba - masové vysídlování a vyvlastňování Palestinců během arabsko-izraelské války v roce 1948

⁷ Puč – státní převrat, svržení vlády a převzetí politické moci ve státě

Mezi lety 1954 a 1958 v Sýrii vládl klid, konaly se zde parlamentní volby, každá strana měla zastoupení v parlamentu. V roce 1958 byla vyhlášena „Unie arabských zemí“, která spojovala Egypt a Sýrii pod vládou Násira. Násir zavedl v Sýrii vojenský režim, znárodnil továrny, vydal zákon o pozemkové reformě a Sýrie se stávala diktátorskou zemí. Dne 28. září 1961 vyhlásila Sýrie v čele se stranou Baas odtrhnutí od Egypta. Hlavními důvody bylo autoritářské velení Násira a zakázání politického života v Sýrii (Jillani, 1991).

2.2 Vláda strany Baas

Strana Baas prosazovala arabský nacionalismus, nezávislost na ostatních státech a vytvoření jednotného arabského státu. Baasistické heslo zní „Jednota, svoboda, socialismus“. Proto i název strany Baas, což znamená v překladu „znovuzrození“. Začátky hnutí sahají až do 40. let 20. století ke dvěma damašským učitelům Michelu Aflakovi a Saláhuddínovi al-Bítárovi. Postupně se přidávali další Syřané, kteří se zaměřili na popularizaci hnutí hlavně mezi mládeží odmítající sionismus a nadvládu koloniálních států. V období spojení Egypta a Sýrie v 50. letech se strana rozpadla a znovu se obnovila v roce 1961 při obnově syrského státu. V roce 1963 se dostala k moci. Následovaly vnitřní nepokoje ve straně, které dopadly nejlépe pro Háfize al-Asada, jenž se v roce 1971 stává syrským prezidentem, který má snahu o státem kontrolovaný ekonomický rozvoj a prosazuje kult své osobnosti (Daniel, 2020).

2.2.1 Vláda prezidenta Háfize al-Asada (1971–2000)

Háfiz al-Asad během své vlády začal posilovat syrskou armádu s pomocí Sovětského svazu. Díky rozšíření trhu práce se mu dařilo získávat loajalitu a podporu občanů. Politické disidenty zavíral do vězení, kde byli mučeni a někdy i dokonce popraveni. Jeho režim provázely konflikty s Muslimským bratrstvem, které odmítalo baasistickou vládu. V čele bratrstva byl nemuslimský prezident, jehož sektářská polarizace byla nejvíce patrná v armádě. V roce 1981 byl přijat zákon, podle kterého za členství v Muslimském bratrstvu hrozila smrt a bratrstvo se tak stalo ilegálním. Začalo systematické zatýkání jeho vůdců a členové se začali strachovat o další pokračování bratrstva. Jako reakce vypuklo v roce 1982 povstání v Hamá, které Asad tvrdě zastavil. O život přišlo 20 000 občanů a město Damašek bylo téměř zničeno (Britannica, 2021).

Při zahraničních jednáních se Asad pokoušel prosadit svou zemi jako vůdčí v arabském světě. Muslimské bratrstvo v reakci na brutální vraždění povstalců v roce 1982 vytvořilo v Paříži Národní alianci pro osvobození Sýrie, která vyzvala k ozbrojenému povstání za účelem svržení režimu (Hopwood, 1988). Jejich charta, která byla vytvořena, se téměř nezmiňovala o islamizaci společnosti a Islámském státu, což silně kritizovali salafističtí a džihádističtí členové. Lídr Bajánúní změnil taktiku boje a místo násilí začal preferovat politické metody k dosažení cílů (Bureš, 2017).

V 90. letech byli zástupci Sýrie pozváni do Madridu, aby se účastnili jednání o mírových procesech na Blízkém východě. Upevnilo se tak postavení Sýrie v zahraničí a zlepšily se i vztahy s Egyptem. Po řadě pozitivních událostí se Asadův režim rozhodl začít propouštět z věznic členy Muslimského bratrstva. Strana Baas a Bratrstvo spolu tajně jednaly o podmínkách vedoucích ke zlepšení vztahů. Asad nechtěl přistoupit na žádné návrhy, které bratrstvo podalo. Souhlasil pouze s návratem bratrstva z exilu. Jejich lídr Bajánúní jako gesto dobré vůle poté uznal alawity za muslimy a také prohlásil, že dle jeho názoru je největší syrský problém v politice, protože menšina se zmocnila státu a ovládla většinu (Abedin 2005).

V roce 1990-1991 se Asad připojil do aliance k USA proti Iráku ve válce v Perském zálivu. Díky této spolupráci se zlepšily vztahy mezi západními státy a Sýrií. Asad se snažil v polovině 90. let zlepšit vztahy i s Izraelem, což vždy ztroskotalo při debatě o nárocích na Golanské výšiny. V roce 1998 se mu ještě podařilo utužit vztahy s Irákem s vidinou budoucích lepších strategických vztahů s Izraelem a Tureckem. Háfíz al-Asad zemřel v roce 2000 v 69 letech na infarkt myokardu. Jeho nástupcem se stal jeho syn Bašár al-Asad (Britannica, 2023).

2.2.2 Vláda prezidenta Bašára al-Asada

Bašár al-Asad byl nejmladší ze tří synů Háfíze al-Asada. V roce 1988 vystudoval medicínu v Damašku a stal se armádním lékařem ve vojenské nemocnici. Po čtyřech letech se rozhodl pokračovat ve studiu a odjel do Londýna. V roce 1994 jeho starší bratr však zemřel při autonehodě a Bašár se musel nečekaně vrátit zpět do Sýrie, aby nahradil svého bratra jako budoucího prezidenta. Zahájil studium na vojenské akademii a získal hodnost plukovníka. Stal

se vůdcem protikorupční kampaně, která vedla k odstranění několika úředníků. Touto kampaní si získal u široké veřejnosti velkou popularitu (Ciezdlo, 2013).

Vzhledem k tomu, že jeho otec Háfiz al-Asad nečekaně zemřel v roce 2000, musela vláda změnit znění zákona o věku prezidenta. Právoplatnému následníkovi Bašáru al-Asadovi nebylo ještě 40 let, proto se snížila věková hranice prezidenta na 34 let. Na začátku jeho vlády občané Sýrie doufali v rozvolnění zákonů a přiblížení se k demokratickému státu. Bašár al-Asad ale pokračoval z velké části po vzoru svého otce Háfize al-Asada. Ve svém inauguračním projevu přislíbil liberalizaci ekonomiky, ale odmítl demokratický stát západního typu (Ciezdlo, 2013). Zmírnil cenzuru tisku i projevu, povolil syrským občanům přístup k internetu, ač silně regulovaný. Propustil i několik stovek politických vězňů. Toto období rozvolňování se začalo nazývat tzv. damašské jaro a aktivisté se začali pokoušet o další reformy. Bašár al-Asad další změny nepodpořil a vrátil se zpět k autoritářské vládě, která trvala až do roku 2011, kdy začalo tzv. arabské jaro jako série protestů proti současné vládě, cenzuře, potlačování svobody slova a nerovnoprávnosti žen. Asad povstání potlačil brutálním způsobem za použití vojenských sil včetně tanků. Syrská situace se tak jen zhoršila a krize zde stále trvá. Bašár al-Asad je stále u moci, hlavně díky podpoře šíitského Íránu a Ruska (Saleh, 2013).

3. Postavení žen v Sýrii

3.1 Ženy v politice

V roce 1949 získaly ženy volební právo a zapojily se tak do té doby ryze mužské politiky. V roce 1953 dostaly možnost kandidovat ve volbách a byly tak součástí jednokomorového parlamentu i parlamentní rady. Po roce 1963, kdy se vlády ujala strana Baas a na dobu neurčitou pozastavila mnoho ustanovení a právních předpisů, se ženy opět staly spíše ženami v domácnosti, které neměly žádnou politickou moc. Od té doby byla první ženou ve vládě stany Baas až ministryně kultury v roce 1976. Muži naprosto dominují v národní politice a mají většinu křesel v zastupitelstvu. Ženy často váhají, zda se mají ucházet o křeslo v zastupitelstvu, a to nejen kvůli společenským zvykům, které je odrazují od politiky, ale i kvůli nedůvěře občanů v jejich schopnosti efektivní práce (Kelly, 2010). Podle v pořadí již devátého pětiletého plánu vlády bylo cílem do roku 2010 zvýšit účast žen v politice na 30 %. V tomto roce bylo podle dostupných

statistik obsazeno ženami 10 % ministerských postů, 11 % diplomatických postů a 13 % soudcovských postů (Syria country report, 2010). I když se ženy angažovaly v politice, bylo jich málo a neurčovaly směr, jakým se stát bude vydávat. Nejvíce byly zastoupeny v komunistické straně, kde tvořily 20 % členů. Komunistická strana a další legální strany patří pod organizaci NPF⁸, do které patří i vládnoucí strana Baas. Dvě třetiny křesel v parlamentu byly obsazeny právě stranami patřícími pod NPF a zbytek tvoří nezávislí členové, kteří jsou pravidelně prověřováni vládou a sympatizují s režimem. Jiné strany nebo politická uskupení nejsou právně uznávaná a jejich činnosti jsou omezené. Tyto strany bojovaly za politickou svobodu, demokracii a lidskost a chtěly zapojit do bojů i ženy, které se sice nepřipojily ve větším počtu, přesto však právě ony hrály velkou roli v rozpoutání zprvu poklidných bojů za větší práva v roce 2010 (Kelly, 2010).

3.2 Všeobecný svaz žen

Všeobecný svaz žen (dále jen G UW – *General Union of Women*) se zabývá potřebami a právy žen v Sýrii. Organizace je napojena na stranu Baas a podporována státem. Definice svazu zní „První feministická, dobrovolná organizace v Sýrii“. Byla založena v roce 1967 spojením několika skupin, které v 50. a 60. letech bojovaly za rovnoprávnost a respektování žen. Díky podpoře tehdejšího prezidenta Hafize al-Asada mohl G UW každý týden vysílat v televizi a rádiu třicetiminutový pořad s názvem „Ženy a život“, vydávat časopisy „Arabka“ a později také provozovat internetové stránky. Cílem svazu byla organizace žen v rámci strukturované, kolektivní práce na odstranění sociálních, právních a kulturních překážek, které brání ženám v rozvoji a omezují jejich účast na ovlivňování budoucnosti státu. Svaz chtěl umožnit ženám aktivně se podílet na politickém, kulturním, hospodářském a sociálním životě a zvýšit tak i jejich sebevědomí, které je často velmi nízké (Ventura, 2018).

Jedna z nejdůležitějších činností svazu se zaměřovala na posílení ekonomické závislosti žen, G UW organizovala vzdělávací kurzy, které ženy připravovaly na práci jako např. kadeřnice, švadlena, kosmetička a další, aby nemusely stále být jen ženami v domácnosti. Dále se svaz zaměřoval na zdraví, zejména na plánované rodičovství a reprodukční zdraví. V praxi bylo velmi

⁸ NPF – National Progressive Front

těžké otevírat tato témata z důvodu tradičních hodnot a zvyků arabského obyvatelstva, nicméně bylo založeno několik zdravotnických středisek, které se věnovaly prevenci, těhotenství a následné péči o děti. Ženy tam také našly terapeutickou pomoc (Ventura, 2018).

Na mezinárodní úrovni si svaz vytvořil velmi úzké vazby s dalšími arabskými organizacemi zaměřujícími se na práva žen. Členové organizací se setkávají a vyměňují si nápady, zkušenosti a připravují nové strategie, jak zlepšit životy žen v jednotlivých zemích. Syrský svaz také spolupracuje s OSN a dalšími nevládními mezinárodními organizacemi (Arab women authority, 2022).

3.3 Práva žen

Tradiční hodnoty autoritářské vlády strany Baas připravují ženy o mnoho základních práv a omezují tak jejich lidskou svobodu. V Sýrii je prosazována patriarchální nadvláda a ženy jsou dle zákona závislé na manželovi či otci. Syrským ženám je zakázáno sdružovat se v organizacích, které nejsou podporovány státem a bojovat tak za větší rovnoprávnost mezi muži a ženami. Jediné státní sdružení pro ženy je výše zmíněný „Všeobecný svaz žen“, se kterým nesympatizují však všechny skupiny žen, nejčastěji kvůli spojení s vládou a finanční závislosti na ní. Řada ženských skupin, jako je např. Syrská ženská liga, fungující od roku 1949, pracuje samostatně, ale jejich členkám stále hrozí zatčení (Bellafronto, 2005).

V roce 1973 byla ratifikována nová syrská ústava, která vymezuje stejná práva, povinnosti a osobní svobodu pro muže i ženy. Ženskému právu se věnuje v ústavě článek č. 45, který zní: *„Stát zaručuje ženám všechny možnosti, které jim umožňují plně a účinně se zapojit do politického, společenského, kulturního a hospodářského života. Stát usiluje o odstranění omezení, která brání rozvoji žen a jejich účasti na budování socialistické arabské společnosti.“*(WILPF,2021). Avšak žádný zákon nechrání ženy proti diskriminaci v zaměstnání nebo rodině a neexistuje žádný způsob, jak by ženy mohly podat stížnost vládě. A i když vláda zaručuje stejná práva a povinnosti pro všechny, existují výjimky v zákonech trestního zákoníku, kdy se například může stát, že manžel znásilní svoji manželku, aniž by za to byl trestně stíhán (Bellafronto, 2005). Nebo zákon o národnosti, který zabraňuje ženě předat syrské občanství

svému manželovi nebo dítěti, muži to však umožňuje. Ženy nemají plná práva ani v dědickém řízení, péči o rodinu, v manželství a při rozvodu (Welchman, 2023)

Soudní systém v Sýrii se dělí na světské a náboženské soudy, přičemž oba jsou zcela nezávislé na výkonné složce státu. Světské soudy se zabývají občanskoprávními a trestnými záležitostmi a náboženské soudy se věnují dědictví, rodinným záležitostem, řeší sňatky a rozvody. Hlavní rozdíl v jednotlivých soudech je v postavení ženy. Světské soudy vnímají ženy jako plnohodnotné občanky, zatímco u náboženských soudů má svědectví ženy poloviční váhu oproti mužskému. Například u cizoložství, které je dle ústavy trestným činem, jsou vyžadovány jiné podmínky k prokazování cizoložství u ženy a muže. Pokud žaluje muž svoji manželku, stačí předložit soudci jakýkoliv důkaz – svědka, fyzický nebo písemný důkaz, naproti tomu žena musí předložit pouze písemný důkaz o nevěře svého muže, které se navíc manžel musel dopustit ve společném rodinném domě, aby mohl být stíhán. Žena může být stíhána za cizoložství spáchané kdekoliv. Výše trestů se také liší, žena může ve vězení strávit až 2 roky, muž maximálně 1 rok (Bellafronto, 2005).

3.4 Ženy na veřejnosti a v zaměstnání

Syrské ženy bojují o zlepšení svého postavení ve veřejném životě už několik desetiletí. Strana Bass se od svého nástupu do vlády snažila o lepší postavení žen ve společnosti. Vláda podporovala vzdělanost žen a jejich zapojení do ekonomiky. Díky tomu se zvýšila gramotnost žen z 37 % v roce 1981 na 76 % v roce 2007 a zaměstnanost žen z 12 % na 31 % ve stejném období (Kelly, 2010). Podíl zaměstnaných žen před začátkem občanské války v roce 2010 rostl, i když byl stále v porovnání s muži nižší a velká část žen byla stále v domácnosti (k roku 2010 64 % žen). Růst zaměstnanosti žen podněcovala i zhoršující se ekonomická situace na začátku 21. století, kdy i konzervativní rodiny začaly podporovat své dcery ve vysokoškolském studiu, aby si našly dobré zaměstnání. Pracující ženy nejčastěji našly uplatnění ve školství, nejvíce na základních školách (64 % učitelského sboru byly ženy), v zemědělství nebo v textilním průmyslu a často za prací dojížděly mimo domov. Nedostatečné zastoupení stále mají v oborech jako je medicína, ekonomie nebo politika. Podle pracovního zákoníku ženy nemohou pracovat v noci nebo v oborech, které jsou škodlivé pro jejich zdraví a morálku. Výjimka se týká pouze

lékařství, kde ženy mohou sloužit i noční služby (Kelly, 2010). Dle ministerského nařízení č. 1663 mezi práce, kde ženy nesmí být zaměstnány, patří práce v dolech, práce u pecí na výrobu kovů, výbušnin, výroba generátorů energie, práce zahrnující vystavení olovu, výroba betonu a práce na jatkách. Ženy však mohou vykonávat administrativní práce související s těmito činnostmi. U těhotných žen stanovuje zákon zákaz zaměstnávat je v povolání zahrnující zvedání nebo přemísťování těžkých předmětů (ILO, 2011).

Situace na venkově se velmi liší od města. Více než 70 % žen pracuje více než 15 hodin denně na polích za velmi nízkou nebo nulovou mzdu. Na dívky studující povinnou devítiletou školní docházku je vyvíjen nátlak, aby vykonávaly neplacenou práci v domácnosti nebo v zemědělství, což vede k velkému počtu předčasně ukončených školních docházek. Nedostatek vzdělání u žen znamená nevědomost, jaká jsou jejich práva v manželství, v dědickém řízení, zaměstnání a dalších odvětvích. Zvyky jsou pro venkovské obyvatelstvo důležitější než právní předpisy, a to ještě umocňuje znevýhodnění žen. Podle zprávy UNIFEM z roku 2002 by mělo 78 % žen zájem o zřízení úvěru, aby mohly začít podnikat nebo rozšířit svou zemědělskou činnost a zbavit se tak závislosti na mužských členech rodiny. Banky se však zdráhají poskytovat úvěry venkovským ženám a obecně se spíše zaměřují na velké projekty než na mikrofinancování pro ženy. Kvůli tomuto postoji se ženy mohou jen těžko osamostatnit, protože nejen, že nejsou podporovány ve vlastním podnikatelském záměru, ale i podpora žen na mateřské dovolené ze strany státu je velmi nízká (Shanawani, 2002).

Ženy mají nárok čerpat mateřskou dovolenou, a to konkrétně 120 dní u prvního dítěte, 90 dní u druhého a 75 dní u třetího a nemohou být z práce propuštěny, pokud si nevyberou dovolenou delší než šest měsíců. Tuto možnost mohou však čerpat pouze ženy, které jsou zaměstnány na dobu neurčitou ve veřejném sektoru, a to je málokterá žena, což snižuje pozitivní vliv tohoto zákona. Ostatní ženy nemají nárok na žádné mateřské dávky a tím se stávají ještě více finančně závislé na mužích. Dále si ženy mohou požádat o rodičovskou dovolenou dle zákona §124a pracovního zákoníku, který zní: *„Zaměstnankyně mohou požádat o neplacenou dovolenou na dobu nejvýše jednoho roku, aby se mohly starat o své dítě, přičemž si vyhrazují právo vrátit se po skončení takové dovolené do práce. Toto právo zaniká, kdykoli během této doby pracují-li pro jiného zaměstnavatele. Zaměstnankyně mají nárok na neplacenou dovolenou, a to maximálně třikrát za dobu trvání zaměstnání.“* (Labour law, 2010). Ve veřejném sektoru mají zaměstnanci také nárok na důchodové dávky. Ženy, vdovy a vdovci

mají nárok odejít do důchodu dříve než muži a mají také právo na důchody svých zesnulých manželů a manželek (Kelly, 2010).

Ženy mají právo vlastnit majetek, kontrolovat své příjmy, podnikat i iniciovat soudní řízení. Často jsou však pod velkým tlakem rodiny nebo manžela. To, že nejsou dostatečně znalé svých práv, způsobuje, že poslouchají své mužské příbuzné. Manžel své ženě může například zakázat pracovat mimo domov, a pokud neuposlechne, může jí odebrat finanční výživné. (Kelly, 2010).

Zdravotní péče je zdarma dostupná pro muže i pro ženy bez jakýchkoliv společenských výjimek. V 80. letech 20. století vláda začala podporovat přístup k lékařské péči a využívání antikoncepce jako součást programu plánovaného rodičovství. Syrská komise pro rodinné záležitosti založila antikoncepční program, který je rozmístěný po celé Sýrii, konkrétně v devatenácti lékařských ordinacích nebo mobilních buňkách. Porodnost díky tomu klesá hlavně u městských žen na rozdíl od venkovských, které stále drží vysokou míru porodnosti, a to hlavně kvůli potřebě pracovní síly do zemědělství (Bashour, 2005).

Potrat je dle syrského práva trestným činem. Matce, která si nechá odebrat dítě, hrozí trest odnětí svobody s minimální výší šest měsíců a každému, kdo jí napomáhal, také. Výše trestu záleží na okolnostech. I přesto lze najít lékaře, který zákrok provede za poměrně vysoký poplatek, na který samy ženy často nemají finance. V bohatých rodinách svobodné ženy podstupují potraty, aby zachovaly rodinnou čest (Kelly, 2010).

3.5 Manželství

Syrské manželství je náboženskou, nikoli občanskou institucí a ženy čelí i zde rozdílným právům mezi pohlavími. Dospělý muž se sám rozhoduje o vstupu do manželství, na rozdíl od ženy, za kterou rozhoduje její opatrovník, nejčastěji otec nebo jiný mužský příbuzný. Nejnižší možný věk pro uzavření manželství je u muže 18 let a u ženy 17 let, který není často dodržován zejména na venkově. Soud může povolit i sňatek u chlapců od 15 let a dívek od 13 let. Zákon povoluje ještě nižší věk než 13 let, pokud se dívce narodí dítě nebo je těhotná. V případě těchto dětských sňatků budoucí manželé nemají nárok vznést námitky, protože za ně plně rozhoduje jejich opatrovník. Předčasné sňatky jsou dlouhodobý problém, který se však podle dostupných statistik snižuje, a průměrný věk žen, které vstupují do manželství, stále roste, ale zejména ve

venkovských oblastech se stále často praktikují (Juwairiyah, 2019). Pro ženy mají nucené a dětské sňatky mnoho negativních dopadů v budoucnosti. Přípravuje je o možnosti vzdělávání, což následně zapříčiňuje omezený výběr zaměstnání. Ke zhoršení situace v oblasti nucených sňatků došlo i kvůli probíhající válce, kdy rodiny nejsou schopny živit všechny členy, a tak se snaží dívkám zajistit lepší podmínky pro život a provdávají je (Mousa, 2018).

V zákonech o uzavření manželství je také jasně vytyčeno, kdo může uzavřít sňatek s kým. Muž si může vzít jakoukoliv ženu, která se hlásí k některému monoteistickému náboženství, na rozdíl od ženy, která může uzavřít manželství pouze s muslimem. U žen, které se chtějí provdat za muslima a nevyznávají žádné monoteistické náboženství, je možnost konvertovat k islámu, aby mohlo být manželství právně uznáno. Muž, pokud je již ženatý a chce si vzít další ženu, může zažádat u soudu o povolení k polygamii. Soud zjišťuje, jestli má muž dostatek finančních prostředků a zda dokáže obě ženy zabezpečit a nabídnout jim stejné podmínky k životu (Mousa, 2018).

3.6 Rozvod

Rozvést se je mnohem snazší pro muže než pro ženy. Dle článku 91 v zákoníku o osobním stavu muž může jednostranně ukončit manželství bez udání důvodu a po dobu tří let musí ženě posílat alimony, pokud ona nemá žádný svůj majetek a je nezaměstnaná. U žen, které chtějí požádat o rozvod, jsou podmínky složitější. Žena musí předložit legitimní důvod soudu, který následně vyhlásí jeden měsíc společného soužití na smíření manželů. Pokud i nadále trvá žena na rozvodu, musí svému manželovi vrátit věno, které od něj dostala při uzavření sňatku (Bellafronto, 2005). Celý proces je velmi zdlouhavý a komplikovaný. Na ženy bývá vyvíjen velký nátlak, jsou omezeny ve svobodě pohybu, cestování i zaměstnání a také jsou zbaveny péče o své děti (Mousa, 2018). Navíc ženě jakožto matce zákony umožňují být zákonným zástupcem dětí pouze v případě, že jejich otec zemře, nemá státní příslušnost nebo je neznámý. Jinak má žena právo pečovat o své děti jen do dovršení věku 13 let u chlapců a 15 let u dívek. I přesto, že má právo si děti ponechat, nemá stejná práva jako jejich opatrovník. Například nemůže své děti přihlásit do školy nebo se s nimi stěhovat a pokud se ženy po rozvodu znovu provdají, mohou dle zákona přijít o péči o děti i před dovršením věku 13 let (resp. 15 let). Na otce se tento zákon nevztahuje, pokud se znovu ožení. (Bellafronto, 2005).

4. Vývoj po roce 2011 do současnosti

4.1 Arabské jaro

Arabské jaro začalo v několika arabských zemích jako řetězová reakce na událost, která se odehrála v Tunisku. 17. prosince 2010 byl zatčen 26letý Mohamed Bouazizi za nelegální prodej zeleniny na trhu. Po propuštění z policejní stanice se rozhodl na protest polít benzínem a zapálit se před budovou vlády ve městě Sidi Bú Zidí. Na následky popálenin zemřel v nemocnici 4. ledna 2011. Po tomto demonstračním činu začaly v Tunisku masivní protesty proti tehdy autoritářské vládě prezidenta Zína Abidína bin Alího. Zemi trápila špatná ekonomická situace a vysoká nezaměstnanost. 14. ledna 2011 se tak prezident rozhodl odstoupit a emigrovat do Saudské Arábie. Před svou emigrací ještě stihl rozpustit vládu a vyhlásit výjimečný stav. V podzimních volbách pak vyhrála volby umírněná Strana obnovy (Lageman, 2020). Demokratické protesty se šířily velmi rychle díky sociálním sítím a vedly ke svržení autoritářských vlád také v dalších zemích, např. v Egyptě, Libyi nebo Jemenu. Ačkoliv se zdálo, že jsou tyto země připraveny nastolit demokracii, v některých z nich povstání vedlo k ozbrojeným konfliktům a rozpoutalo občanskou válku (Sýrie, Irák, Libye a Jemen). Povstání v zemích ukázalo sílu masových a pokojných demonstrací a díky sociálním mediím mohli sdílet své cíle celému světu. Arabské jaro také ukázalo nespokojenost islámského obyvatelstva s autoritářskou vládou a snahu bojovat za svobodu a demokracii (Blakemore, 2019).

Začátek demonstrací v Sýrii vyvolalo zatčení mladých chlapců, kteří tvořili protirežimní grafity na zdi v městě Dar'á. Několik dní byli mučeni a občané demonstrovali za jejich propuštění. Mírové protesty se rychle rozšiřovaly po celé Sýrii a jejich záměr se přesunul na odstoupení vlády prezidenta Bašára al-Asada. Ten však postavil proti mírovým demonstracím ozbrojené státní složky, které začaly protesty násilně potlačovat a zatýkat demonstranty. Násilí rychle eskalovalo a země upadala do občanské války (BBC, 2023). V létě 2011 Liga arabských států předložila syrské vládě mírový plán, poté Spojené státy a jejich spojenci vyzvali Bašára al-Asada, aby odstoupil. Oba návrhy byly odmítnuty a válka pokračovala mezi syrskou vládou, kterou podporovalo Rusko a Írán, a povstaleckými skupinami, které podporovaly Spojené státy a jejich spojenci. V roce 2012 v televizním projevu Bašár al-Asad oznámil, že neustoupí a na

demonstranty zaútočí „železnou pěstí“. Boje se rozšířily do hlavního města Damašku a Írán posílil Asadovy vojenské složky (Loft, 2023). Nestability země využil Islámský stát, známý také pod názvem ISIS, který byl do té doby několik let neaktivní. V roce 2014 zahájil ofenzívu do Sýrie a Iráku a získal asi třetinu Sýrie a 40 % Iráku. V boji proti Islámskému státu Sýrii výrazně pomohla intervence vojenských složek Spojených států, které během roku 2015 provedly více než 8000 náletů na složky ISIS, které ho natolik oslabily, že do konce roku 2017 přišel o 95 % dobytého území. 18. prosince 2018 vyhlásil americký prezident Donald Trump vítězství nad Islámským státem (Wilson center, 2019). Asadovo vojsko postupně získalo zpět území, které dobyl Islámský stát. Válka pokračuje i nadále mezi režimem a povstalci a trvá již 13 let. Ze země uprchlo již přes 6 milionů občanů a více než 6 milionů jich bylo vysídleno ze svého bydliště (Digital team, 2023).

4.2 Ženy v občanské válce

V každém ozbrojeném konfliktu jsou nejvíce zasaženi civilisté, nejčastěji ženy a děti, které často zůstávají ve válkou zasažených oblastech bez vody, elektřiny a dostatku potravin. S tím souvisí i změna ženského postavení, protože mnoho mužů bylo ve válce zraněno, zabito nebo uprchli za hranice státu, aby nemuseli jít do války. Ti, co zůstali, byli často posláni do dolů nebo museli vykonávat jiné prospěšné práce pro stát. Tím se výrazně snížil počet mužů v produktivním věku, kteří vedou a zabezpečují rodinu. Nyní je téměř v každé třetí domácnosti hlavou rodiny žena. Tím se ženám dostává více příležitostí a moci, což není vnímáno úplně pozitivně, protože je to díky tomu, že muži ve společnosti a v rodinách chybí a umírají. Bývalá poslankyně Mariah Sadehová říká, že tradiční role žen se kvůli válce mění. Její tvrzení se opírá o dostupné statistiky, ze kterých vyplývá prudký nárůst zaměstnaných žen. (Hilton, 2017).

Podle průzkumu z roku 2017 v některých odvětvích ženy tvoří většinu pracovní síly. V mnoha oblastech země ženy dokonce tvoří 90 % pracovní síly v zemědělství. Dále například v hlavním městě Damašku je většina továren obsazena výhradně ženami. Dle Mariah Sadehové (2017) ženy, které pracují v restauracích, službách, v zemědělství a továrnách jsou dnes základem pro budoucnost Sýrie. Zároveň ženy získaly přístup k médiím a nevládním organizacím, kde mohly veřejně vyjadřovat své názory. V rozhlasových médiích založených po vypuknutí války v roce 2011 tvoří 54 % zaměstnanců ženy a v tisku je to 35 % k roku 2017. Na druhou stranu ale pouze

4 % vedoucích novinářských a rozhlasových pozic tvoří právě ženy (Hilton, 2017). Stejně tak ženy nejsou finančně ohodnoceny rovnocenně jako muži. Ze zprávy organizace CARE, která bojuje za sociální spravedlnost, vyplývá, že v oblasti provincie Dará mají domácnosti vedené muži o 15-32 % vyšší příjem než u domácností vedených ženou. Přetrvávající nerovnoprávnost způsobuje ženám obtíže v několika ohledech a snižuje kvalitu života (CARE, 2016).

Dle tiskové zprávy UNFPA (2022) je nutné zavedení opatření ke zmírnění utrpení syrských žen a dívek. Vysídlování, nepřátelství, zhroucená ekonomika a od roku 2020 i nekontrolovatelné rozšíření pandemie koronaviru ženám stále brání žít kvalitní život, chodit do práce a žít ve svých domovech. Téměř 7,5 milionu žen a dívek potřebuje lékařské služby v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví včetně poporodní péče o dítě i matku, protože počet žen, které umírají při těhotenství nebo porodu, stále narůstá. Dle regionálního ředitele arabských států organizace UNFPA Luaye Shabaneha se organizace snaží zlepšit kvalitu zdravotní péče pro ženy a také jim zajistit právo na bezpečný porod a následnou péči. Dívky a ženy kvůli nestabilitě ve státu čelí vysokému nárůstu fyzického a sexuálního násilí a také se zvyšuje počet dětských sňatků. Z rozhovorů mezi ženami a pracovníky UNFPA vyplývá, že násilí a zneužívání žen se stalo tak rozšířenou a nekontrolovatelnou věcí, že to ženy začaly vnímat jako realitu každodenního života. Pro některé mladé dívky je to to jediné, co v životě poznaly. V roce 2021 poskytla UNFPA pomoc více než 1,1 milionu lidem v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví. V oblasti prevence násilí byla pomoc nabídnuta 600 000 obyvatel a přibližně 150 000 ženám byla poskytnuta i finanční pomoc (UNFPA, 2022).

4.3 Uprchlíci

Uprchlíci utíkají ze svých domovů, aby unikli hrůzám války a zločinům, které jsou na civilistech páčány, jako je masové zabíjení menšin, veřejné popravy občanů nebo mučení ve věznicích (Rajakumar, 2020). K 24. únoru 2024 je celkový počet registrovaných uprchlíků 5 050 437. Asi 3 miliony uprchlíků žijí v Turecku, dále v Libanonu, Jordánsku, Iráku, Egyptě a ve státech severní Afriky. Počet mužů a žen, kteří uprchli ze Sýrie, je téměř totožný a nejvíce uprchlíků je ve věku 18–59 let v obou pohlavích (UNHCR, 2024).

V důsledku masové migrace syrských obyvatel tvořili uprchlíci v roce 2014 jednu čtvrtinu obyvatel Libanonu, což zatěžovalo místní ekonomiku a veřejné služby, a to způsobilo nenávisť

místních obyvatel k uprchlíkům. Jedna uprchlice se zúčastnila kurzu o duševním zdraví, kde popsala své trauma právě z Libanonu a řekla „*Někdy nastanou situace, které vám vždy připomenou, že jste uprchlík... Jakmile zjistí, že jste uprchlík, začnou se na vás dívat svrchu a kvůli tomu se pak cítíte jako odpadky.*“ (Rajakumar, 2020). Navíc 70 % uprchlíků zde žije pod hranicí chudoby a musí vyžít z méně než 3,84 USD na den. Také je pro ně velmi těžké získat zde občanství, což vede k jejich vylučování ze sociálního života. Syřané musí žít v uprchlických táborech, kde je velmi žalostné zabezpečení, jako například chybějící zámky na toaletách, ve sprchách nebo oddělené spací sekce pro muže a ženy, což některé ženy nutí raději spát venku před stanem v nepříjemných povětrnostních podmínkách, aby se cítily bezpečně. Některé ženy dokonce uvádí, že nejí ani nepijí, aby nemusely chodit na toalety, protože mají strach z obtěžování. Strach posiluje i nedostatečné osvětlení táborů a málo soukromí. V nebezpečí se cítí nejen ženy, ale i děti, které bývají zneužívány nebo fyzicky napadány. Mimo to UNHCR oznámilo, že ženy dostávají méně potravin než muži, a to hlavně v době, kdy jsou omezené zdroje. Bohužel i někteří humanitární pracovníci zneužívají svou moc a diskriminují ženy, které musely uprchnout bez mužských členů rodiny (Rajakumar, 2020).

Ženy velmi často prchají ze Sýrie bez svých mužů, kteří museli zůstat pracovat v Sýrii nebo jsou již po smrti, a na cestách jsou obtěžovány a zneužívány místními obyvateli, policisty nebo pašeráky. Ženy se cítí zodpovědné za děti a ostatní členy skupiny, a proto často svolí k sexuálnímu zneužití výměnou za pomoc, levnější cestu do bezpečné země nebo navazují vztahy po cestě do bezpečí, aby si našly nového muže a zaopatřily své rodiny (Rajakumar, 2020). Ženy i velmi mladé dívky čelí velkému mužskému sexuálnímu tlaku, ale učí se nevyhledávat pomoc a bojí se incidenty hlásit z důvodu ponížení a hanby, která je s tím spojena. Proto ženy, které vedou domácnost, nutí mladé dívky k dětským sňatkům nejčastěji s muži, kteří jsou alespoň o 10 let starší než ony, aby chránili je a rodinnou čest. Tím však předčasně končí dětství a vzdělávání dívek a hrozí předčasné rizikové těhotenství v nízkém věku a pokračující domácí násilí a chudoba (World Vision Staff, 2024)

4.4 Podpora syrských žen

V roce 2012 syrská spisovatelka Samar Yazbek založila syrskou nevládní organizaci Women now for development. Organizace začala realizaci menších projektů a podporovala deset rodin, které v důsledku války byly v těžké životní situaci. Poté se i sama zakladatelka setkala s několika ženskými skupinami a začala podporovat jejich činnost. Dle jejích slov bylo nejdůležitější posílit jejich postavení ve společnosti. O rok později bylo spuštěno sedmnáct mikro projektů určených na podporu svobodných matek. Právě ony jsou nyní díky osobnímu rozvoji a dovednostem, které během projektu získaly, schopny zabezpečit svou rodinu. Jeden z dalších projektů se dále věnoval podpoře a ochraně dětí. Díky tomuto projektu měly děti přístup ke vzdělání a psychosociální podpoře, kterou potřebovaly ke zmírnění traumat z války. Organizace se postupně rozrůstala, získávala finanční prostředky od zahraničních donorů a snažila efektivně posilovat postavení žen v zemi. Dnes se jejich práce zaměřuje čtyřmi směry. Zaprvé vzdělává ženy ekonomicky, profesně, sociálně i kulturně, bojuje proti negramotnosti žen a zvyšuje jejich pracovní příležitosti. Zadruhé chrání ženy, které jsou obětí války, znásilnění, domácího násilí nebo dětského sňatku, a to jak právně, tak psychicky. Nabízí v zázemí organizace bezpečný prostor, ochranu a pomoc s výchovou dětí. Zatřetí podporuje politickou činnost žen na místní i mezinárodní úrovni a začtvrté zvyšuje povědomí o ženských právech a ženských hnutích a provádí výzkumy založené na zkušenostech a získaných svědectvích. Díky desítkám světových partnerů a darům od jednotlivců může organizace provádět tyto činnosti hned v několika částech Sýrie (WNFD, 2024).

Od roku 2020 se Women now for development spojila se světovou organizací Women for Women, aby ženám poskytly lepší podmínky na život. Zaměřuje se na vysídlené dívky a ženy, které nyní žijí na okraji Idlibu a kolem města Aleppo. Organizace pořádají školení, jak si lépe vydělat peníze, jak zažádat o mikro půjčky a začít podnikat, poskytují psychosociální, právní kurzy a také se snaží pracovat s posttraumatickými stavy žen v jejich centrech. V tomtéž roce organizace investovala do vzdělávání pro ženy, aby se naučily dovednostem jako je šití, pečení, výroba mýdla, obsluha počítačů, IT, arabská gramotnost, angličtina, matematika, díky kterým by mohly snadněji najít práci, která bude kvalitněji ohodnocena. Konkrétně 353 žen se zúčastnilo online kurzů angličtiny, arabské gramotnosti, matematiky a IT, 64 žen se vyškolilo v šití, obsluze počítačů, výrobě mýdla a nyní rozvíjejí firmy a pečují o svou rodinu. Dalších 64 žen se naučilo finanční gramotnosti, spoří si peníze a začínají s vlastním podnikáním. A 417 žen

se připojilo k sociálním sítím a jsou tak spojeny se západním světem. Jedním z konkrétních příkladů je žena Sahar, která absolvovala jeden z odborných výcviků a říká: „*Centrum mi dalo příležitost učit se a získat důvěru v sebe a své schopnosti a nové zkušenosti s výrobou pečiva, cukrovinek a pizzy, což mi pomohlo při výrobě produktů a jejich prodeji mým sousedům, přátelům a příbuzným.*“ (Women for women, 2023).

5. Současný stav v Sýrii

V polovině roku 2023 žilo více než 90 % syrských občanů pod hranicí chudoby, nejméně 12 milionů z nich (více než polovina obyvatelstva Sýrie) nemá přístup ke kvalitní stravě a nekontaminované vodě a více než 15 milionů obyvatel nutně potřebuje nějakou formu humanitární pomoci, aby přežilo. Děti velmi strádají a nedostává se jim přístup k uspokojení základních lidských potřeb a více než 600 000 z nich trpí chronickou podvýživou (OCHA, 2024). Tato vysoká čísla jsou důsledkem neutuchající války, která během třinácti let zničila syrskou infrastrukturu, omezila přístup k elektřině, pitné vodě, zdravotní péči, vzdělání, veřejné dopravě atd., což výrazně zhoršuje kvalitu života a bezpečí syrských občanů. Podle průzkumů UN COI jsou zejména ženy a děti, které jsou zdravotně postiženy nebo mají nevléčitelné nemoci, diskriminovány a v uprchlických táborech se jim dostává méně kvalitní zdravotní péče (Human rights watch, 2023).

Syrská vláda také omezuje dodávku humanitární pomoci do země a trestá ty, kteří omezení nerespektují. V únoru 2023 byla uzavřena dohoda mezi agenturou OSN, syrskou vládou a HTS, která umožnila obnovení dodávky humanitární pomoci přes hraniční přechod Bab-al Hawa na šest měsíců a prodloužila o tři měsíce používání přechodu Bab al-Salam a Al-Ra'ee. Syrská vláda přistoupila na tuto dohodu, protože Sýrii 6. února 2023 zasáhla série ničivých zemětřesení a miliony lidí nemělo přístup k životně důležité pomoci právě ve chvíli, když ji nejvíce potřebovali. I přes dohodu s OSN vláda nadále kontroluje činnosti humanitárních organizací a je největší překážkou pro spravedlivé poskytování pomoci všem syrským občanům. Humanitární organizace nejsou omezeny pouze kvůli vládě, ale také kvůli sankcím, které na Sýrii uvalily Spojené státy, Spojené království a Evropská unie. Odpůrci sankcí jsou přesvědčeni, že sankce, i když často neúmyslně, brání v dovozu nezbytných materiálů pro přestavbu škol, domů, nemocnic, zhoršují přístup k palivu a dalším ropným výrobkům používaných pro vaření,

vytápění a dopravu (Daniel, 2023). Zkomplikovaly provádění finančních transakcí, zejména přijímání remitencí, které jsou u spousty domácností hlavní zdroj příjmu. Sankce od již zmíněných států měly za cíl omezit finanční a materiální zdroje vlády a ukončit tak nepokoje v zemi. Avšak zároveň ztížili situaci organizacím, jejichž pracovníci se snaží snížit závislost občanů na humanitární pomoci a podporovat jejich soběstačnost. Z dokumentu od nezávislé arabské výzkumné organizace z roku 2020 vyplývá, že vládě a společností, které s ní spolupracují, se podařilo sankce obejít prostřednictvím rozšíření nelegální sítě černého obchodu a zároveň sankce používají jako důvod ekonomického propadu (Human rights watch, 2023).

Vláda nezpůsobila pouze propad ekonomiky státu, ale také od začátku války násilně odváděla tisíce mužů od jejich rodin, nutila je ke státně prospěšným činnostem, věznila nebo je popravovala. Dodnes ženy zakládají skupiny pro pozůstalé obětí, které společně hledají pohřešované muže a chlapce nebo pátrají po objasnění jejich násilného zmizení. Manželky a další rodinní příslušníci kvůli tomu zůstávají v právní nejistotě. Nejen, že se kvůli pohřešovaným mužům dostávají do finančních obtíží, ale také jejich domovy jsou v drtivé většině případů napsány právě na jejich muže a ony tak nejsou legálními vlastníky domu, ve kterém žijí samy nebo se svými dětmi. Některým ženám hrozí, že přijdou o své domovy, protože dokud jejich muž nebude prohlášen právoplatně za mrtvého, nemůže proběhnout dědické řízení, ve kterém by dostaly svůj dědický podíl. Mnoho žen stále doufá, že jejich mužští příbuzní jsou naživu a jsou drženi ve vězení nebo pracovním táboře a nechtějí ho prohlásit za mrtvého. Ženy, které se rozhodly prohlásit manžela nebo jiného mužského příbuzného za mrtvého, později nahlásily obtěžování a výhrůžky ze strany vlády a nechotou při spolupráci v dědickém řízení. Ty, které se rozhodly čekat na svého muže v jeho domě a neprohlásit ho za mrtvého, často přišly o střechu nad hlavou, protože manželův majetek byl zmrazen, a přestože ženy nebyly nikdy trestně stíhány, byly i jim odebrány finanční úspory, a to v situaci, kdy jen těžko uspokojovaly své základní potřeby, jako jsou potraviny nebo zdravotní péče (IIC, 2023).

Domácnosti v čele se ženami hlásí dvakrát častěji úplnou neschopnost uspokojení základních potřeb než domácnosti vedené muži. Postarat se o rodinu je pro ženy čím dál těžší úkol, navíc v roce 2023 se ještě více zhoršil ekonomický stav státu, kdy syrská libra ztratila téměř polovinu hodnoty vůči americkému dolaru. To mělo souvislost s vysokým nárůstem cen potravin a inflace vzrostla na 88 % (OCHA, 2024). Nejvíce postiženy jsou vnitřně vysídlené ženy, které žijí

v uprchlických táborech. 92 % z nich hlásí neschopnost zajištění potravy a zdravotní péče pro svou rodinu. Vzhledem k systematickým útokům na zdravotnická zařízení se přístup ještě komplikuje a je vážně ohroženo i jejich reprodukční zdraví. Omezenou zdravotní péčí hlásí i komise v internačních táborech⁹ (IIC, 2023).

Na severovýchodě Sýrie vznikl před šesti lety první internační tábor, kde nyní žije 56 000 osob, z nichž většinu tvoří ženy a děti mladší dvanácti let. Osoby, zde uvězněné trpí fyzicky i psychicky, musí snášet kruté a nelidské zacházení a postupně přichází o svou důstojnost. Převážná většina žen je internována na základě toho, že jsou manželky či vdovy po mužích, kteří jsou údajně členy teroristické organizace ISIS. Mimo tyto ženy tam také žijí ženy, které byly uneseny, sexuálně zneužity nebo násilně provdány islámským státem. Další skupinu žen tvoří jezídky, které byly několik měsíců drženy organizací ISIS. Pokud je nějaká z žen propuštěna z tábora většinou se potýká s diskriminací, vyloučení z domácí komunity nebo s nemožností registrovat své děti (Human rights watch, 2023).

Zvýšené riziko ztráty nebo nepřidělení státní příslušnosti se stalo znakem čtrnáctiletého konfliktu. Nejvíce ohroženy jsou děti, které se narodily po roce 2011 ženě, která ovdověla nebo nebyla provdaná. Neregistrované děti mají horší přístup ke zdravotní péči a vzdělání, což představuje značnou zátěž pro domácnosti vedené ženami, které musí zajistit své děti a zároveň jim je odepřen plný přístup k již tak omezenému množství služeb a pomoci. Osoby bez státní příslušnosti mohou dále zvyšovat rizika vykořisťování, zneužívání a obchodování s dětmi (IIC, 2023).

Komise OSN vydala několik návrhů na změny, které by mohly zlepšit stav syrské společnosti. A občané, především tedy ženy a děti musí věřit, že syrská vláda přijme tyto doporučení od OSN a změní právní předpisy týkajících se násilí na ženách, rovnoprávnosti v dědickém řízení a dalších, které by vedly k naprosté rovnoprávnosti mezi muži a ženami. Také by měla přijmout zákon o zákazu nucených sňatků, který se podle statistik od roku 2011 zvýšil v porovnání s lety předešlými. Dále by vláda měla zajistit, aby všem dětem narozených v Sýrii syrským matkám byla udělena státní příslušnost bez ohledu na otce. Vláda by měla také umožnit národním a mezinárodním organizacím poskytovat podpůrné služby, včetně právních služeb (OHCHR, 2020).

⁹ Internační tábor – zadržný tábor pro příbuzné osob označených za nebezpečné pro stát

Závěr

Bakalářská práce se věnovala postavení žen v Sýrii, za hlavní záměr práce si autorka zvolila podat ucelený pohled na práva žen ve společnosti, na veřejnosti a v rodině, dále také popisovala vliv občanské války na jejich postavení v zemi.

Nepokoje v zemi a útoky na nevinné občany stále pokračují a ovlivňují tím každodenní životy syrských žen a dívek, prohlubují chudobu a nezaměstnanost. Stejně tak syrská vláda negativně ovlivňuje sociální, ekonomický a politický pokrok místních žen a zároveň je vláda nepřímou staví do pozice hlavy domácnosti tím, že násilně odvádí jejich muže na nucené práce nebo zavírá do vězení za protistátní činnost. Ženy po arabském jaru v roce 2011 dle statistik více pracují ve veřejném sektoru, například v továrnách či službách, aby se dokázaly postarat o svou rodinu. Jejich platové ohodnocení je ale o poznání nižší než u mužů a nemají nárok na zaměstnání ve vedoucí pozici. To dokazuje přetrvávající nerovnost mezi pohlavím.

O zlepšení postavení žen se snaží hned několik místních i mezinárodních organizací, jejichž cíl je vzdělávat místní ženy a pomoci jim k větší soběstačnosti. Například místní organizace Women now for development se spojila s mezinárodní organizací Women for women a společně se nyní snaží vyučit ženy v nějakém oboru, aby mohly být zaměstnány jako kvalifikovaný personál s odpovídajícím platovým ohodnocením. Také nabízí psychologickou pomoc, protože ženy jsou často oběťmi sexuálního nátlaku, zneužívané vlastním manželem, jsou fyzicky napadány cizími muži nebo ve válce zažily trauma, které nedokážou samy zpracovat. Pokud se rozhodnou využít pomoc od organizace, mohou být na nějakou dobu i ubytovány v prostorách organizace. To využívají zejména ženy, které chtějí opustit svého násilnického manžela a být nezávislé na mužích. Součástí organizace jsou i právní služby, které osvětlují ženám jejich práva v zaměstnání, manželství nebo dědickém řízení. Mimo všechny programy věnované ženám se také věnují matkám samoživitelkám a jejich dětem, nabízí jim ubytování a pomoc s péčí o děti.

Ženy se svými dětmi byly velmi často nuceny opustit svůj domov kvůli občanské válce a buď se přemístily do jiné části Sýrie, například k rodině, nebo utekly ze země, aby byly v bezpečí před probíhající válkou. Kvůli absenci mužů v rodinách byly ženy velmi často na svých cestách obtěžovány, fyzicky napadány nebo vydírány, než se dostaly do cílového místa. Nejvíce lidí mířilo do uprchlického tábora v Turecku a Libanonu, kde doufali, že se začlení do běžného

života místních obyvatel a začnou zde nový život. Realita byla ovšem jiná. Pro syrské uprchlíky je téměř nemožné získat občanství v cizí zemi a v hostících zemích jsou považováni za méněcenné a nechtěné a zůstávají uvězněni v táborech, kde trpí nedostatkem jídla, pitné vody a v neposlední řadě i soukromí.

Ženy, které zůstávají se svými rodinami v Sýrii, velmi často vedou domácnost a snaží se postarat o své příbuzné a děti. Dle průzkumů však ženy za stejnou práci mají mnohonásobně nižší plat než muži, a proto je pro ně složitější svou rodinu zabezpečit a uživit. Tyto rodiny se pak stávají závislé na humanitární pomoci, bez které nemají přístup k zdravotní péči, jídlu ani čisté vodě. Více než 600 000 dětí trpí chronickou podvýživou a nedostává se jim adekvátní zdravotní péče. Ženy se snaží zabezpečit své děti, aby mohly prožít spokojené dětství, ale neutuchající válka jim to velmi ztěžuje.

Syrské ženy mají před sebou ještě hodně dlouhou cestu ke svobodě a rovnoprávnosti. Pokud by však vláda přijala doporučení od OSN, které navrhuje několik změn v právních předpisech, tak by se mohla zlepšit role žen ve státě.

Seznam použité literatury:

ABDALATI, Hammudah, 1992. *Zaostřeno na islám*. Praha: Ústředí muslimských obcí. ISBN 978-80-904373-6-4.

AHMAD AGBARIA, 2022. *The Politics of Arab Authenticity: Challenges to Postcolonial Thought*. ISBN 9780231555760.

AKIRA TSUNEKI, 2016. *A History of Syria in One Hundred Sites*. ISBN 9781784913816.

ARAB WOMEN AUTHORITY, 2022. About Union. *Republic of Syrian* [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://arabwomana.org/en/republic-of-syrian/>

BASHOUR, Hyam, 2005. Syrian Women's Preferences for Birth Attendant and Birth Place. *National library of medicine* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: doi:10.1111/j.0730-7659.2005.00333.x. PMID: 15725201; PMCID: PMC1457105.

BASSIOUNI, Cherif, 2012. Introduction to Islam: An Online Text. *Middle east institute* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.mei.edu/bassiouni/intro-to-islam#2>

BBC, 2023. Syria country profil. BBC news [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703856>

BBC, 2023. *Syria country profile*. *World middle east* [online]. In: . [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703856>

BBC, 2023. Why has the Syrian war lasted 12 years? *BBC* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35806229>

BLAKEMORE, Erin, 2019. What was the Arab Spring and how did it spread? *National geography* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/arab-spring-cause>

BRITANNICA, T. Editors of Encyclopaedia, 2023. Hafez al-Assad. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Hafiz-al-Assad>.

BRITANNICA, T. Editors of Encyclopaedia. Shukri al-Quwatli. Online. *Encyclopedia Britannica*. 2023. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Shukri-al-Quwatli>. [cit. 2024-02-21].

BUREŠ, Jaroslav. *Muslimské bratrstvo v Sýrii* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/03/5e2ccdc7f9b17664f4ce197f8a65002579fb8b6.pdf>

CARE, 2016. Women, work, war. *CARE* [online]. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://www.care-international.org/resources/women-work-war-syrian-women-and-struggle-survive-five-years-conflict>

- CARTER, Jimmy, 2016. *Ženy, náboženství, násilí a moc*. 2016. ISBN 978-80-7387-936-5.
- ÇELİKKAYA, Mehmet Emin, Ahmet ATICI, İnan KORKMAZ, Çiğdem EL a Bülent AKÇORA, 2022. Liver trauma in children with Syrian Civil War: How should treatment management? *Journal of Experimental* [online]. **39**(3), 670-674 [cit. 2024-02-21]. ISSN 13094483. Dostupné z: doi:10.52142/omujecm.39.3.15
- CIEZADLO, Anna, 2013. Bashar al-Asad: An Intimate Profile of a Mass Murderer. *The new republic* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://newrepublic.com/article/115993/bashar-al-assad-profile-syrias-mass-murderer>
- DANIEL, Jan, 2020. Syrská strana Baas. *Encyklopedie migrace* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/syrska-strana-baas/>
- DANIEL, Jan, 2023. Komplikují humanitární pomoc v Sýrii sankce, nebo politikaření Asadova režimu? *A2LARM* [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2023/02/komplikuji-humanitarni-pomoc-v-syrii-sankce-nebo-politikareni-asadova-rezimu/>
- DIGITAL TEAM, 2023. 7 things you need to know about the Syrian conflict. *Shelter box* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://shelterbox.org/news/blog-articles/7-things-you-need-to-know-about-the-syrian-conflict/?_gl=1%2A19uvw77%2A_ga%2AMTU1MjM2NjM1OC4xNzA5MjIwMDQy%2A_ga_C73VTN624G%2AMTcwOTIyMDA0NS4xLjEuMTcwOTIyMDA0NS4wLjAuMA..
- EVASON, Nina, 2016. Syrian culture. *Cultural atlas* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://culturalatlas.sbs.com.au/syrian-culture/syrian-culture-religion>
- HILTON, Daniel, 2017. The shifting role of womens in syrian economy. *The tahrir institute* [online]. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://timep.org/2017/08/02/the-shifting-role-of-women-in-syrias-economy/>
- HISTORY.COM, 2018. *Syria*. History[online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/middle-east/the-history-of-syria>
- HRBEK, Ivan, 1972. *Vznešený korán* [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/507146/mod_resource/content/1/Koran.pdf
- HUMAN RIGHTS WATCH, 2023. Syria 2023. *Human rights watch* [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/syria>
- HUMAN RIGHTS WATCH, 2023. Questions and Answers: How Sanctions Affect the Humanitarian Response in Syria. *Human rights watch* [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2023/06/22/questions-and-answers-how-sanctions-affect-humanitarian-response-syria#q2>

- INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION, 2011. *Labour Law* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: https://www.ilo.org/dyn/travail/travmain.sectionReport1?p_lang=en&p_structure=3&p_year=2011&p_start=1&p_increment=10&p_sc_id=2000&p_countries=SY&p_print=Y
- INDEPENDENT INTERNATIONAL COMMISSION OF INQUIRY ON THE SYRIAN ARAB REPUBLIC, 2023. *Gendered impact of the conflict in the Syrian arab republic on women and girls* [online]. [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coisyria/policy_papers/ieges29aywar/2023-06-12-Gendered-impact-women-girls-%20Syria.pdf
- JILLANI, Anees, 1991. Nasser, Saddam and Pan-Arabism. *Pakistan Horizon* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41394583>
- JINDRA, Michal, 2020. Islámský oděv pro ženy. Irozhlas [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rakousko-zakaz-noseni-satku-ve-skolach_2012111719_zuj
- JUWAIIRIYAH, Siti, 2019. MUSLIM WOMEN AND VEILING: What Does It Signify? *MIQOT: Jurnal Ilmu-ilmu Keislaman*. 2019, 79.
- KAMGUIAN, Azam, 2018. Islam and women rights. *Center for inquiry* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://centerforinquiry.org/blog/islam-and-womens-rights/>
- KARMAN, Tawakkol, 2016. Women and the Arab Spring. *United Nations* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/chronicle/article/women-and-arab-spring>
- KELLY, Sanja, 2010. Women's Rights in the Middle East and North Africa: Progress Amid Resistance. *Freedom house* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Syria.pdf
- KHAN, Hafeez Ullah. Sýrie: historie, občanská válka, vyhlídka na mír. *Journal of political studies* [online]. 2017 [cit. 2024-02-23].
- KOMAROFF, Linda, 2001. Zrození islámu. *Heilbrunn Timeline of Art History*. New York [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: http://www.metmuseum.org/toah/hd/isla/hd_isla.htm
- KROPÁČEK, Luboš, 2022. Islám: hledání cesty k zítřku. *Kulturní studia* [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://kulturnistudia.cz/islam-hledani-cesty-k-zitrku/>
- LABOUR LAW, 2010. *Syrian arab republic* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.ilo.org/dyn/travail/docs/1415/labour%20code%202010%20English.pdf>
- LAGEMAN, Thesa, 2020. Remembering Mohamed Bouazizi: The man who sparked the Arab Spring. *Aljazeera* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/features/2020/12/17/remembering-mohamed-bouazizi-his-death-triggered-the-arab>

- LOFT, Philip, 2023. The Syrian civil war: Timeline and statistics. *Research Briefing* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9381/CBP-9381.pdf>
- MASARYKOVA UNIVERZITA, 2011. *Geografie Levanty* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2011/DSBcA004/um/PREDV_IXa_Geografie_Levanty_no_yoh.pdf
- MÉDIA O ISLÁMU, 2024. Korán. *Korán* [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.koranoislamu.cz/>
- MEDOVÁ, Nikola. Interpretace islámu: Příklady výkladů diskutovaných témat o postavení ženy v islámu a jejich implikace ve vybraných zemích v současnosti. Online. Sakra. 2018, roč. 16, č. 1, s. 68-81. ISSN 1214-5351 (tisk). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/138438>. [cit. 2024-01-25].
- MOUSA, Daad, 2017. Syrian personal status laws. *Friedrich Ebert Stiftung* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/beirut/14969.pdf>
- NAWAWI, Jahjá an, 2008. *Zahrady spravedlivých: Sbírka výroků proroka Muhammada*. ISBN 978-80-902419-1-6.
- OCHA, 2024. North-West Syria: Situation Report (15 Mar 2024) [EN/AR]. *Situation report* [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/north-west-syria-situation-report-15-mar-2024-enar>
- OCHA, 2024. Syrian Arab Republic: 2024 Humanitarian Needs Overview (February 2024). *Relief web* [online]. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syrian-arab-republic-2024-humanitarian-needs-overview-february-2024>
- OHCHR, 2020. United nations human rights recommendations to the Syrian arab republic. *OSN* [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/SY/HRM-EN.pdf>
- OUDOVÁ, Barbara, 2018. Sunna. *Encyklopedie migrace* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/sunna/>
- RAJAKUMAR, Brammy, 2020. Nowhere to Turn: Women in the Syrian Civil War. *Harvard international review* [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://hir.harvard.edu/the-women-of-syria/>
- SALEH, Asaad, 2013. Dissecting an Evolving Conflict: The Syrian Uprising and the Future of the Country. *ISPU* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.ispu.org/dissecting-an-evolving-conflict-the-syrian-uprising-and-the-future-of-the-country/>

- SALEM, Mohd Nour, 2023. 'Manželka', 'žena' a 'společník': Sémantické poselství pro překladatele manželství ve Svatém Koránu. *Cogent Arts & Humanities* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: doi:10.1080/23311983.2023.2261670
- SHANAWANI, Rana, 2002. National Gender-Sensitive Programming Guidelines for Small and Micro Enterprises in Syria: The Regional Technical Resource Network for Women's Small and Micro Enterprises in the Arab States, Jordan, Lebanon, Syria and the Gaza Strip, September. *UNIFEM* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <http://www.unifem.org/jo/Attachments/307/bc6ea68f-2969-4ca6-ad6d-258c804b0126.pdf>
- SMITH, Charles Gordon, 2024. Syria. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Syria>
- STACEY, Aisha, 2009. Why muslim women wear veil. *The religion of islam* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.islamreligion.com/articles/2770/why-muslim-women-wear-veil/#comment-form>
- Syria country report, 2010. *BTI* [online]. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2010_SYR.pdf
- SYRIAN HISTORY, 2013. President Husní al-Zaim. *Syrian History* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <http://www.syrianhistory.com/en/photos/814>
- SZCZEPANSKI, Kallie, 2018. Syria facts and history. *Thought co* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.thoughtco.com/syria-facts-and-history-195089>
- UNFPA, 2022. Situation for women and girls in Syria worse than ever before as conflict grinds on. *OSN* [online]. [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://www.unfpa.org/press/situation-women-and-girls-syria-worse-ever-conflict-grinds>
- UNHCR, 2024. Syria Regional Refugee Response. UNHCR [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: https://data.unhcr.org/en/situations/syria?_gl=1*12tz9i*_rup_ga*MTY3MTM5MjUwMi4xNzA4MzgzMDIx*_rup_ga_EVDQTJ4LjYxMTcwOTY0MDAyMy40LjAuMTcwOTY0MDAyMy42MC4wLjA*_ga*MTY3MTM5MjUwMi4xNzA4MzgzMDIx*_ga_N9CH61RTNK*MTcwOTY0MDAyMy4xLjAuMTcwOTY0MDAyMy4wLjAuMA.#_ga=2.841329.1378290200.1709640024-1671392502.1708383021
- UNITED NATIONS, 2023. *About the Nakba* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.un.org/unispal/about-the-nakba/>
- VENTURA, Lorella, 2018. 'Thank God We Are in Syria!' Modernization, Interfaith Relations and Women's Rights in Syria Before the 'Arab Spring' (2000–2010),. *Islam and Christian-Muslim Relations* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/09596410.2018.1464730>

VULTURE, Culture, 2022. A Brief Introduction to Islam. *Commisceo Global* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.commisceo-global.com/blog/a-brief-introduction-to-islam>

WAGNER, Steven, 2016. The Secret Anglo-French War in the Middle East: Intelligence and Decolonization, 1940–1948. *Intelligence & National Security* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: doi:10.1080/02684527.2015.1093293.

WELCHMAN, Lynn, 2023. Gendered impact of the conflict in the Syrian Arab Republic on women and girls Commissio. *OHCHR* [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2023/06/gendered-impact-conflict-syrian-arab-republic-women-and-girls>

WILPF, 2021. Human rights in Syria. *Relief web* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/human-rights-women-syria-between-discriminatory-law-patriarchal-culture>

WILSON CENTER, 2019. Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State. *Wilson center* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>

WOMEN FOR WOMEN, 2023. Our Impact to Date in Syria. *Women for Women international* [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.womenforwomen.org/our-impact-date-syria>

WOMEN NOW FOR DEVELOPMENT, 2024. Our work. *Women now* [online]. [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://women-now.org/our-work/>

WORLD, Population review, 2022. Muslim population by country 2022. *Country rankings* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/muslim-population-by-country>

WORLD VISION STAFF, 2024. Syrian refugee crisis: Facts, FAQs, and how to help. *World Vision* [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.worldvision.org/refugees-news-stories/syrian-refugee-crisis-facts>

ŽÁKOVÁ, Michaela, 2017. Pět pilířů islámu. *Encyklopedie migrace* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/pet-piliru-islam/>